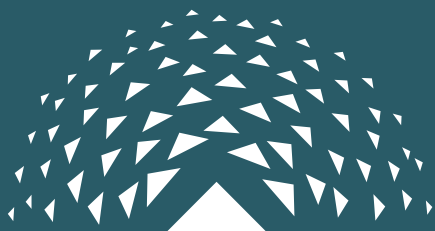

**Az új koronavírus nemzetközi hatásai –
esettanulmányok (1.)**

International Effects of the New Coronavirus –
Case Studies (1)

**BARANYI TAMÁS PÉTER, ILYASH GYÖRGY,
SZALAI MÁTÉ ÉS VARGA GERGELY**

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Ugrósdy Márton

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Baranyi Tamás Péter, Ilyash György, Szalai Máté és Varga Gergely, 2020

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2020

ISSN 2416-0148

Összefoglaló: Az új koronavírus-járvány nemcsak a komoly terhelés alá került egészségügyi ellátórendszereket és a társadalmi ellenálló képességet teszteli, hanem a gazdaság lelassulása és a politikai rendszerre nehezedő nyomás következtében világszerte többszörös dilemma elé állítja az államokat is. A kétrészes elemzés négy esettanulmányon keresztül vizsgálja a SARS-CoV-2 vírus elterjedésének hosszabb távú politikai és gazdasági hatásait illető általános tendenciákat. A kutatás legfontosabb eredményei szerint a válságkezelés hatékonyságát nem a politikai rendszer, hanem a világgazdaságba való integráció és a kormányzati cselekvés gyorsasága határozta meg; az új koronavírus nem önmagában, hanem más krónikus válságokkal együtt képes politikai destabilizációt okozni. Mindeközben pedig a nemzetközi politikában már elindult a helyezkedés: az országok igyekeznek jól pozícionálni magukat a válság utáni időszakra.

Kulcsszavak: új koronavírus, Kína, Irán

Abstract: *The new coronavirus pandemic does not only put serious pressure on health care systems and social resilience but, through an economic slowdown and political pressure, it poses a complex dilemma for states. The aim of our two-part analysis is to identify general tendencies regarding the long-term political and economic challenges arising from the spread of the SARS-CoV-2 virus through four case studies. According to the main findings of the research, the efficiency of crisis management has not been determined by the nature of political system but the level of integration into global economy and the quickness of governmental actions; the new coronavirus has disruptive effect on the political system only if it coincides with other severe crises; and the process of positioning for the post-crisis period has already begun in international politics.*

Keywords: *new coronavirus, China, Iran*

BEVEZETŐ

Az új koronavírus-járvány (a betegség neve: COVID-19) nemcsak a komoly terhelés alatt álló egészségügyi ellátórendszereket és a társadalmi ellenálló képességet teszteli, de a gazdaság lelassulása és a politikai rendszerre nehezedő nyomás révén világszerte többszörös dilemma elé állítja az államokat is. Ugyanis úgy kell lelassítani a vírus (SARS-CoV-2) terjedését, hogy az közben a lehető legkevesbé érintse a kormányzat politikai tőkéjét, és minél kevésbé rontsa a gazdaság teljesítőképességét. Mivel azonban több kormány is nagyon lassan ismerte fel a probléma igazi súlyát, nem volt módjuk arra, hogy a dilemmára optimális választ adjanak.

Kína, ahol a vírus először ütötte fel a fejét, mindenképpen kiemelt helyzetben van, hiszen „előrébb jár” az európai országoknál, és egyelőre sikerrel szorította vissza a terjedését. Az egyébként is sokszoros kihívással szembenező Irán annak a

példája, hogy milyen következményei lehetnek a járvány rosszul megválasztott kezelési módjának és elharapódzásának, akár csak a rövid távon is pusztító politikai és gazdasági hatásának. Olaszország, amely az első jelentős európai gócpont, a törekény politikai és gazdasági struktúrája miatt a járvány elmúltja után is hosszú távú hatásokra számíthat. Az Amerikai Egyesült Államokban kialakuló helyzet jellemzése pedig az ország globálisan meghatározó jellege miatt elengedhetetlen. Elemzéssorozatunk két részében ezeket a geopolitikai szempontból is jelentős súlyú országokat vizsgálva törekszünk arra, hogy általános tendenciákat határozzunk meg az új koronavírus-járvány hosszabb távú politikai és gazdasági hatásait illetően.

A NEMZETKÖZI DISKURZUS MEGVÁLTOZTATÁSA: KÍNA ESETE

A Kínában a járvány kitörése után kialakult helyzet árnyaltabb és átfogóbb megértéséhez érdemes megvizsgálni a főszórú nyugati média és politikai szereplők, valamint a tudományos (járványügyi, virológiai) szakértők megállapításai közötti eltéréseket. Míg ugyanis az utóbbiak – a [WHO szakembereivel](#) összhangban – a járvány kezdetétől fogva konzekvensen [hangsúlyozták](#), hogy Kína annak kezelésében egyrészt láthatóan sokat fejlődött a 2002-es SARS-járvány óta, másrészt – egyes problémák ellenére – alapvetően [megfelelően és sikeresen lépett fel](#) a COVID-19 terjedésével szemben, a hagyományos média és a politikai szereplők jelentős része viszont szembetűnő változáson ment át: a kezdeti, szinte egyhangú [kritikától](#) eljutottak a járvány leküzdésében elért jelentős kínai [eredmények](#) és előrelépések [elismeréséig](#). Ez részben a média működésében már a korábbi jelentős járványok kapcsán kimutatott [hiányosságokkal](#), részben a Kína és az Egyesült Államok közötti [szembenállással](#) magyarázható.

BELPOLITIKAI KONTEXTUS

A z egészségügyi szakemberek a kínai kormányzati intézkedések hatékonyságának [értékelésekor](#) döntően egyetértenek azok sikerességében; kiemelik például:

- a gyors és kiterjedt tesztelést,
- a betegek azonnali izolációját,
- a megbetegedettek kapcsolatainak precíz feltérképezését és a karantén megállapítását.

Ugyanakkor természetesen több fejlesztendő területet is megjelöltek. Ilyen például a nemzetközi tájékoztatás javítása és gyorsítása, különösen a járvánnyal összefüggő alapvető adatok és fejlemények kapcsán. Ráadásul a szakértők szerint az sem elképzelhetetlen, hogy a járvány újult erővel [visszatér Kínába](#), hiszen az ország most is erőteljesen küzd a külföldről érkező fertőzöttek elkülönítésével.

Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy Kína a jelenlegi siker ellenére sem állítja le a járvány elleni intézkedések sorozatát, sőt az elmúlt napokban újult erővel fogtak hozzá számos új, előremutató terv kivitelezéséhez. Ezek közé tartozik a korábbi SARS-kórházak [felújítása](#) és új eszközökkel való felszerelése, a [COVID-19-kezelési](#) kísérletek [befejezése](#) és a vakcina elkészítése/[tesztelése](#) a WHO koordinációja mellett, az [új technológiák](#) bevonása a járvánnyal szembeni fellépésbe, [többnyelvű teljes körű kezelési útmutató](#) kiadása a többi ország számára.

A járványnak a kínai politikai rendszerre és a kormány stabilitására várható hatása összetett probléma. A vírus elterjedésének és a védekezésnek a korai stádiumában az óvatosabb elemzők a lehetséges negatív következményekről [értekeztek](#), míg mások merész [kiáltványokat](#) közöltek arról, hogy a lakosság egyre kevésbé támogatja a jelenlegi politikai elitet. A járvány megfékezésében elkövetett kezdeti hibák – például a vírus azonosításának a nehézségei, a helyi hatóságok hibás döntései, a teljes transzparencia hiánya és [a szakemberekkel szembeni jogtalan fellépés](#) –, amelyek részben a kínai politikai rendszer tekintélyuralmi/autoriter jellegéből adódnak, nyilvánvalóan növelték a kormányzattal szembeni bizalmatlanságot. A későbbi hatékony intézkedések és a járvány megfékezésében elért siker viszont bizonyosan csökkentette a kormányra nehezedő nyomást, és a gazdaság újraindításának a jövőbeli eredményei is pozitívan fogják befolyásolni a politikai hangulatot az országban.

Kína járványügyi hatékonyságának megítéléséhez hozzátartozik annak a vitának a tényekre alapozott elemzése is, amely a demokratikus és az autoriter politikai rendszerek válságkezelési hatékonyságának a kérdésében bontakozott ki. Itt ismét fontos kitérni arra, hogy jelentős különbségek vannak a média, a politikai elemzők, valamint az egészségügyi szakértők véleménye között.

Az amerikai [The Johns Hopkins Center for Health Security](#) (JHCHS) által összeállított *Global Health Security Index* mellett más kutatások ([Epidemic Preparedness Index](#), 2019; a Global Preparedness Monitoring Board [jelentése](#), 2019; az [Epidemic Preparedness Score](#), 2017) sem mutattak jelentős ok-okozati összefüggést vagy korrelációt a járványügyi felkészültség és a politikai rendszer között. A 2019-ben közzétett [Health Security Index](#) adatai szerint a 195 országból Kína az 51. helyen állt, Vietnam az 50., Szaúd-Arábia a 47., míg az EU-n belüli közeli szomszédaink közül Szlovákia az 52., Románia a 60., Bulgária a 61., a nyugat-európai partnereink közül Luxemburg a 67., a keleti partnerség országai közül pedig Ukrajna a 94. helyen szerepelt. (Összehasonlításképpen: Magyarország – Új-Zélanddal együtt – a 35. helyet szerezte meg.) Az egyes országok által a mostani járvány kezelésében elért eddigi eredmények sem utalnak arra, hogy a politikai berendezkedés és a járványügyi védekezés érdemben összefüggene, sokkal inkább számos más dimenzió mutatkozik fontosnak, például a korábbi járványelhárítási tapasztalatok vagy a védekezést megalapozó gazdasági kapacitások és egyéb tényezők.

GAZDASÁGI HATÁSOK

A [kínai gazdaságot](#) ért kár nagyságrendjét szemlélteti, hogy az ipari termelés 13,5, a kiskereskedelmi forgalom 20 százalékkal esett vissza az év első két hónapjában 2019-hez képest – az éves hatásokat azonban még nehéz megbecsülni. Ugyanakkor a kínai gazdasági szereplők [90 százaléka ma már ismét termel](#). Az eddigi [előrejelzések](#) azonban azt mutatják, hogy a GDP-növekedés lassulása 5–5,5 százalék körül várható. A kormányzat megkezdte a gazdaságélénkítő lépései bejelentését. Érdemes közülük megemlíteni az alábbiakat:

- a kínai központi bank (PBOC) az egyéves futamidejű, középtávú likviditási hitelek (MLF) csökkentése révén 200 milliárd jüant (28,65 milliárd dollár) pumpált a pénzpiacokra,
- csökkentették az adókat és a bérleti díjakat,
- lazítottak a törlesztési határidőkön,
- [támogatást biztosítanak](#) az Övezet és Út Kezdeményezésben (BRI) részt vevő cégeknek, stb.

A kínai vállalatok innovatív hozzáállása segíti a gyors rehabilitációt; az egyes kínai cégek megoldásait máris jó gyakorlatként [elemzik](#) a világ vezető gazdasági kiadványai. Komoly várakozás övezi az új technológiákat, hiszen a járvány okozta megrázkódtatás számos szektorban kikényszerítette az innovációt, s a jövőben azok biztosíthatják a gazdaság megújulását. Ezek közül a legfontosabb, hogy

- a hagyományos offline szektorok ([oktatás](#), kiskereskedelem, szórakoztató-ipar) erőteljesen elmozdultak az online működés irányába, és
- új üzleti modellek jöttek létre vagy teljesedtek ki számos szektorban (pl. az egészségügy és a logisztika terén), illetve gyarapodtak az online irodai munkát lehetővé tevő megoldások.

A járvány által kiváltott társadalmi és gazdasági átalakulások egy része pozitív eredményeket mutat, például az [oktatási szektor digitalizációja](#) vagy a [szórakoztatóiparban érdekelt kínai vállalatok profitnövekedése](#). A kínai gazdaság újraindítását támogathatják továbbá az alacsony olajárak is.

A járvány azt is bebizonyította, hogy a világ igen jelentős mértékben függ Kína gazdaságától és termelési kapacitásaitól (lásd például az [egészségügyi termékek helyzetét](#) és a [kapcsolódó kínai–amerikai viszonyt](#)). Ezért ismét felmerült az erőteljes gazdasági függésből adódó esetleges kockázatok kérdése, amelyet korábban más összefüggésben – a Huawei ügyében – az Egyesült Államok a szövetségeseivel való tárgyalások során is napirendre vett. Az ellátásbiztonságról folyó vita során az ez ügyben előtérbe került problémák újabb érveket jelenthetnek az amerikai kormányzat számára. Kérdés azonban, hogy a járvány végső soron a fejlett nyugati országoknak a Kínától való gazdasági függetlenedése irányába hat-e, vagyis a gazdasági „szétválasztás” (*decoupling*) folyamata meghatározó tendencia lesz-e. Ugyanis egy ilyen folyamat nagyon komoly befektetéseket igényelne a szétválasztást

preferáló országok részéről (új termelési kapacitások megteremtése, új ellátási láncok felépítése, a kapcsolódó logisztikai beruházások végrehajtása stb.), ám az a gazdasági visszaesés után kevesek számára lesz vállalható.

A másik, jelenleg reálisnak tűnő forgatókönyv szerint Kína gyors gazdasági rehabilitációja és a többi országban jelentkező gazdasági visszaesés azt eredményezi, hogy az államok többsége a Kínával meglévő ellátási láncai gyors visszaállítására törekszik majd. Az utóbbi megoldás valóban egyszerűbb és költséghatékonyabb lenne rövid távon. Kína mostani helyzete (a járvány megfékezésének ténye) és időbeli előnye, a járványhoz kapcsolódó diplomáciai lépései és a gazdaság gyors újraindítására tett erőfeszítései mind a második forgatókönyv támogatását célozzák.

KÜLPOLITIKAI KITEKINTÉS

A járvány hatása a nemzetközi és a regionális együttműködésekre is kiterjedt. A betegség elharapódzásának kezdeti szakaszában – az erősödő nemzetközi kritika közepette – Peking különösen hangsúlyozta köszönetét és háláját az ország iránt szolidaritást és támogatást kifejező partnerei, többek között [BRICS-államok](#) (kiemelten Oroszország), a BRI-ben részt vevő [országok](#), valamint az [ASEAN országai](#) felé. Ugyanakkor erőteljesen kritizálta mindazokat, amelyek felfüggesztették a Kínával való légi közlekedést. Később, a járvány elleni sikeres fellépését követően, az annak megfékezésére irányuló küzdelemben szerzett tapasztalatai és a gazdasági kapacitásai révén Peking megkezdte a nemzetközi kapcsolatrendszerre aktivizálását. A segítségnyújtása kiterjed a hagyományos szövetségeseire (mint Pakisztán, [Irán](#), Észak-Korea), a BRI résztvevőire, [Olaszországra](#), [Szerbiára](#), valamint a [közép-ázsiai](#) és [afrikai](#) partnereire. A járvány alatt szorosan együttműködött az Egészségügyi Világszervezettel, és azt (a krízisre való tekintettel) pluszforrásokkal is [megtámogatta](#) – ugyanakkor egy alternatív vagy a WHO-t kiegészítő nemzetközi szervezet létrehozását is [fontolgatja](#). Emellett stratégiai vetélytársa, az [Egyesült Államok felé is tett kezdeményező lépéseket](#).

Összességében azonban Peking és Washington [kapcsolatai a járvány következtében tovább romlottak](#), ami mindkét fél számára újabb problémákat és nehézségeket okoz, és ismét mélypontra juttatta a politikai párbeszédet. Példaként szolgálnak erre [egyes amerikai szenátorok](#) és [a kínai kormányzat](#) által adott, néha propagandával felérő nyilatkozatok. Az amerikai–kínai konfliktus pedig megalapozta a járvánnyal összefüggő, egymással szemben álló nemzetközi politikai diskurzusokat, narratívákat.

A kezdetben megjelent narratíva – a Kína által elkövetett járványkezelési hibák, az ottani politikai rendszernek a járvánnyal szembeni gyengesége stb. – újabban átalakulni látszik, mivel az eddigi adatok alapján Kína nemcsak sikereket ért el, de azokra alapozva nemzetközi expanzióba is kezdett, például a járványkezeléshez kapcsolódó segítségnyújtással és a gazdasági együttműködés visszaállításával. Ezt elősegíti az a tény is, hogy az Egyesült Államokban, az Európai Unióban és számos más helyen a járvány csak most kezdi kifejteni a súlyos, destruktív hatását mind

társadalmi, mind gazdasági szinten, és az érintett államoknak szükségük van a kínai segítségre, amit az továbbra is készséggel biztosít. E folyamattal párhuzamosan erősödik a kínai *soft power* is – gondoljunk csak az [olasz](#), [szerb](#), [kambodzsai](#) stb. példákra.

A Kínával szemben álló országok, kiemelten is az Egyesült Államok vezetői ezzel ellentétes narratíva dominanciájában érdekeltek, amely részben [a járványért a felelősséget Kínára kívánja hárítani](#), részben pedig – s talán ez a fontosabb – arra törekszik, hogy [az annak következtében fellépő gazdasági nehézségekért is Kínát tegye felelőssé](#). Ugyanakkor kérdéses, hogy ezt elfogadja-e a nemzetközi közösség, tekintettel arra, hogy a [2009-es \(H1N1/09\) influenzapandémia amerikai megjelenéséért](#) és súlyos következményeiért sem okolta a nemzetközi közösség azt az államot, ahol az először megjelent.

A VÁLSÁGKEZELÉS ROSSZ GYAKORLATA: IRÁN ESETE

A KORONAVÍRUS-VÁLSÁGRA ADOTT KORMÁNYZATI VÁLASZOK

A koronavírus okozta válságot Irán esetében két nagyobb történelmi-politikai kontextusban kell értelmeznünk. Egyrészt [nem ez az első olyan járvány](#) az ország történelmében, amelynek potenciálisan nagy hatása lehet az ottani politikai folyamatokra. A kolerajárvány 1821 óta több hullámban is felütötte a fejét, és ezzel különböző tendenciákat indított el vagy erősített fel – legyen szó az állami intézmények kiépítéséről vagy a század eleji alkotmányos forradalomról, amely során a közegészségügy állapota [kiemelt szerepet](#) kapott a közbeszédben. Mindezek fényében a társadalmi emlékezetnek részét képezik a hasonló események, és ez részben magyarázza a politikai-társadalmi rendszernek a nagyobb közegészségügyi válság esetén is tapasztalható ellenálló képességét.

Másrészt a krízis beleillik azon események sorába, amelyek növelik a társadalomnak [a kormányzattal és a rezsimmel szembeni bizalmatlanságát](#). A 2017 végén kiújult tüntetési hullám – amely 2019-ben az internet lekapcsolásához is vezetett –, majd a Szulejmáni-gyilkosság és azt követően az ukrán utasszállító lelövése által kiváltott társadalmi reakciók nem rengették meg a rezsimet ugyan, mégis [növelték a társadalom és az állam közötti szakadékot](#). Ez alapvetően csökkentette a koronavírus-válság során a hatóságok mozgásterét, ami viszont újratermelte a társadalmi bizalmatlanságot.

A COVID-19 betegség első két áldozatát [február 19-én](#) jelentették be az iráni hatóságok, és mindkét eset Komhoz kötődött. A város a síita iszlám egyik központjának tekinthető, ami csökkentette a vírus gyors megfékezésének a lehetőségét, hiszen [rengeteg ember utazott ki és be](#) a járvány időszakában is (többek között Kínából). Ráadásul február 21-én tartották a törvényhozási választásokat az országban, és ez

az alacsony részvétel ellenére is segítette a vírus terjedését. Az akadálytalan belső migráció következtében a főváros és Kom mellett Iszfahán tartományban, valamint a Teherántól északra, a Kaszpi-tenger partján fekvő területeken regisztráltak a legnagyobb számban megbetegedéseket.

E tényezők és a hatóságok lassú reakciója következtében mára Irán Kína és Olaszország után a [harmadik globális gócponttá](#) vált, a kézirat leadásakor hivatalosan több mint húszezer fertőzöttel és ezerötven halottal. A magas esetszám mellett kiugró még a halálozási ráta, amely a számítási módtól függően [a világtálag kétszerese és négyszerese](#) között lehet. Ez vagy arra utal, hogy az [iráni egészségügy kevésbé](#) felszerelt, mint más országoké, vagy a felderített/bevallott esetek száma alacsonyabb, mint a tényleges – mindkét eset felveti a kormányzati kompetencia kérdését.

A kormány lassan és fokozatosan reagált a kialakult válsághelyzetre. Az egészségügyi minisztérium ajánlásai ellenére – a helyi szakrális jelentőségére hivatkozva – [nem állítottak fel karantént Kómban](#), ezzel pedig lehetővé tették, hogy a városból nemcsak az ország többi részére, de [legalább tíz másik államba](#) is eljusson a vírus. Teherán eleinte [nem kért technikai segítséget](#) a nemzetközi szervezetektől, és valószínűleg nem is a valóságnak megfelelő adatokat adott ki. Ugyanakkor a [műholdfelvételek szerint](#) február 21-én a hatóságok már tömegsírokat kezdtek ásatni Kómban. [Az első kézzelfogható intézkedések](#) két nappal később történtek: ezek közé tartozott az egyetemek és iskolák több tartományban elrendelt – először egyhetes, [majd egyhónapos](#) – bezárása, valamint a kulturális intézmények, kollégiumok és uszodák becsukása az egész országban, továbbá huszonhárom tartományi fővárosban [a pénteki imák betiltása](#). Akkorra a fertőzés azonban már láthatóan elérte Teheránt és a legtöbb nagyvárost.

Március első napjaira az állami intézkedések száma és intenzitása megnövekedett. [A kormány bejelentette](#), hogy harmincezer főt mobilizálnak az összes háztartás ellenőrzésére. Ezt követően [ellenőrzőpontokat állítottak fel](#) a városok között a belső utazások korlátozására. Március 8-án felfüggesztették az Európába tartó repülőjáratokat, [9-én pedig bejelentették](#), hogy a járványra való tekintettel körülbelül 70 ezer rabot engednek ki a börtönökből. A legkomolyabb intézkedés [március 13-ától zajlik](#): egy kijárási tilalomhoz hasonlítható rendszerben a Forradalmi Gárda erői megtisztítják az utakat, boltokat és közösségi tereket.

A kormányzati reakciók lassúságát több okra tudjuk visszavezetni. Egyrészt a már említett okokból a teheráni vezetés attól tarthatott, hogy a vírus okozta pánik felerősíti az országban kialakult proteszthangulatot. Másrészt az amerikai szankciók okozta nemzetközi gazdasági izoláció is csökkentette Teherán mozgásterét – közvetetten például ez okozta, hogy az iráni vezetés a fertőzésveszély ellenére sem kívánt személyforgalmi vagy kereskedelmi korlátozásokat bevezetni a megmaradt partnereivel, így Kínával szemben sem. Harmadrészt az iráni rezsimben fontos szerepet betöltő vallási vezetőréteg [nyomást gyakorolt](#) a kormányra a vallási központok érintetlenül hagyása érdekében. Végül azok lezárása is megtörtént, a [keményvonalasok kormányellenes tüntetése](#) mellett. Negyedrészt, ugyanez a vallási vezetés igyekezett a koronavírus megjelenése előtt és alatt is [az „iszlám gyógyászat” eszközeit](#) hirdetni a modern nyugati orvostudománnyal szemben. Sokatmondó, hogy a

mozgalom egyik szimbolikus vezetője, Abbasz Tabrizián az elmúlt hetekben köznevetség tárgyává vált az [unortodox egészségügyi tanácsai](#) miatt.

A VÁLSÁGKEZELÉS BELPOLITIKAI KONTEXTUSA

A késői reakciók és a válság félrekezelése valószínűleg tovább rontotta a rezsim megítélését. Egy március 16-án nyilvánosságra hozott [felmérés szerint a megkérdezettek](#) közel 90 százaléka támogatná a nagyvárosok lezárását, 75 százaléka pedig aggódik a saját és szerettei egészségéért, ami azt sejteti, hogy a lakosság nincs megelégedve a kormányzati intézkedésekkel. A kritizáló hangokat a kormány igyekezett elnémítani: a hivatalos bejelentés szerint a hatóságok már február végén [több embert is letartóztattak](#) a koronavírussal kapcsolatos „valótlan információk” terjesztése miatt. Az állami vezetők a már megszokott taktika alkalmazásával igyekeztek a külföldre hárítani a felelősséget: a legfőbb vallási vezető, Ali Khamenei ajatollah és Haszan Róháni elnök is külső erők [beavatkozási kísérletének](#) tudta be a vírust, Hosszein Szalámi tábornok, a Forradalmi Gárda parancsnoka [március 5-én pedig arról beszélt](#), hogy a vírus terjesztése az Irán ellen folyó biológiai hadviselés része.

Tovább csökkentette a rezsim politikai legitimitását és a hatékony válságkezelésbe vetett hitet, hogy a vezetés számos tagja maga is elkapta a vírust. [Február 25-én derült ki](#), hogy az egészségügyi miniszter – aki a vírus megállításáért felelős akciócsoportot is irányította – maga is megfertőződött. [Őt követte](#) többek között az alelnök, a kulturális és az iparügyi miniszter is, valamint Khomeini ajatollah híres [külpolitikai tanácsadója, Ali Akbar Velajati](#) is. A betegségbe [belehalt](#) több katonai vezető, tanácsadó és parlamenti képviselő is. Felvetődött, hogy az idős és betegséggel küzdő [legfőbb vallási vezető is áldozatul eshet a vírusnak](#), ez esetben valószínűleg a fia, Mutabdzsa és Ebrahim Raísi venné át az irányítást.

Még korai lenne megítélni, hogy a koronavírus-válság melyik belpolitikai erőcsoportnak fog kedvezni, különösen azért, mert az iráni politika a betegség megjelenése előtt is egy átmeneti időszakban volt. A 2012-es törvényhozási és a 2013-as elnökválasztások óta eltelt éveket a mérsékeltek és a reformerek dominanciája jellemezte – többek között ennek volt köszönhető a 2015-ös atommegállapodás aláírása is. A várt gyors gazdasági növekedés és az egyezményből való 2018-as amerikai kilépés azonban megteremtette a lehetőséget a principalista-konzervatív tábor visszaerősödéséhez, amely [februári parlamenti választások során aratott konzervatív győzelemhez vezetett](#). A társadalom általános elitellenessége egyelőre nem tesz különbséget egyik oldal között sem, ugyanakkor az intézkedések egyre radikálisabbá válásával a Forradalmi Gárda politikai befolyása egyértelműen növekedett.

GAZDASÁGI HATÁSOK

További kihívást jelent, hogy az iráni gazdaságot [nagyon rossz állapotban érte](#) a koronavírus-válság. A 2019 márciusától 2020 márciusáig tartó pénzügyi évre a Nemzetközi Valutaalap (IMF) 9,5 százalékos zsugorodást prognosztizált, miközben a munkanélküliség 11, az infláció pedig 37 százalékos volt. Az iráni gazdaság rossz teljesítménye részben a krónikus strukturális kihívásokra, részben az amerikai szankciók hatására vezethető vissza – ezek előreláthatólag nem fognak változni a következő időszakban sem. A közegészségügyi krízis és az arra válaszul foganatosított nemzetközi intézkedések viszont tovább fogják rontani az ország versenyképességét, [és már most kb. napi 164 millió dolláros veszteséget okoznak](#), elsősorban a következő folyamatokon keresztül:

- a teljes iráni külkereskedelem kb. negyedét kitevő kínai bilaterális áruforgalom volumenének csökkenése;
- az Afganisztánnal, Irakkal és Törökországgal közös határok lezárása, ami nemcsak az exportnak és az importnak, illetve a termelési láncokhoz való csatlakozásnak jelent kihívást, de a külföldi valutákhoz való hozzáférést is ellehetetleníti;
- a turizmus csökkenése (különösen az iráni újévhez kapcsolódó utazások lemondása);
- az ország gazdasági össztermékének több mint a [felét adó szolgáltatói szektor](#) válsága.

Mindezek hatására [az iráni központi bank – az 1979-es iszlám forradalom óta először – az IMF-hez fordult](#) egy ötmilliárd dolláros rendkívüli pénzügyi segítségért. Az IMF igazgatója a közösségi médián keresztül pozitívan reagált a kérésre, ugyanakkor az egyelőre nem derült ki, hogy a segítség mikor és milyen feltételekkel érkezik meg. Az összeg inkább likviditási, mint pénzügyi támogatást jelent az állami költségvetésnek: a bekalkulált kb. 4,5–5 százalékos deficitnek ez az összeg csupán kb. a negyede vagy ötöde. [Egy korábbi becslés](#) szerint az országnak kb. 195 dolláros hordónkénti olajjára lenne szüksége a bevételek és a kiadások egyensúlyozásához. Azóta viszont [az energiahordozó ára](#) megfeleződött, és 30 dollár alá esett.

KÜLPOLITIKAI VÁLASZÚT

Azt, hogy a koronavírus-válság hogyan hat az iráni külpolitikára és az amerikai–iráni szembenállásra, még nem látjuk pontosan. Jelenleg úgy tűnik, a válság három okból is rontja Irán hatalmi pozícióit a térségben: a határlezárások miatt Teherán nehezebben tud támogatást nyújtani a szövetségeseinek; a járvány eltereli a figyelmet és az erőforrások felhasználását a belpolitikai szférába; a krízis rontja az ország megítélését. Ezt erősíti, hogy [izraeli hírek szerint](#) a Szíriában harcoló iráni milíciák között is felütötte a fejét a vírus, ami különösen az idlibi kampány hatékonyságát csökkentheti jelentősen, mint ahogy az iráni támogatás értékét is.

Ennek következtében a politikai-gazdasági [racionalitás a kompromisszumkész-ség erősödését feltételezi](#), és a válság során [bizalomépítő lépésekre](#) is sor került Irán és a szomszédjai között. Ennek az optimista narratívának ugyanakkor első ránézésre [ellentmondanak az elmúlt két hét eseményei](#). Kasszem Szulejmáni, a meggyilkolt iráni katonai vezető születésnapján és az azt követő napokban a Teherán által támogatott Hezbollah Brigádokhoz köthető erők megtámadták a Camp Taji nevű amerikai katonai létesítményt Irakban, és megölték két amerikai katonát, erre válaszul az USA légierije több támadást is végrehajtott a csoport ellen. [Egyelőre még nem világos](#), hogy a bosszúállást az iráni vezetők rendelték-e el, vagy az időzítésnek volt-e köze az új koronavírushoz, mindenesetre az események kísértetiesen hasonlítanak a december végi eszkalációs folyamathoz. Ráadásul a válság fokozhatja az iráni vezetésben a sarokba szorítottság érzését, ami meggondolatlan vagy más esetekben irracionálisnak tekinthető döntésekhez vezethet (például [egyre inkább felmerül](#) az atomsorompó-egyezményből való kilépés ötlete is).

Az Egyesült Államok részéről sem egyértelmű a hozzáállás: Washington a saját nyilatkozata szerint [felajánlotta a segítségét](#) Teheránnak a válság kezeléséhez, ugyanakkor azt is felismerte, hogy a mostani helyzet [kétségkívül gyengítette](#) Irán pozícióját. A jelen pillanatban úgy tűnik, valamilyen irányba el fognak mozdulni a kapcsolatok: amennyiben például Washington nem vétózza meg az Iránnak nyújtandó IMF-támogatást, az bizalomépítő lépésnek is tekinthető, míg a rezsim további [destabilizálódása olyan lehetőséget](#) jelenthet az USA számára, amelynek nem tudna ellenállni.